

УДК 911.3

Валентина Смаль

РІВЕНЬ ТЕРЦІАРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇН ТА РЕГІОНІВ ЄВРОСОЮЗУ

Терціаризація економіки, тобто прискорений розвиток третинного сектору – визначальна риса сучасного постіндустріального етапу розвитку господарства. У статті представлені результати дослідження рівня розвитку третинного сектору економіки країн та регіонів Євросоюзу. На основі аналізу часткових показників та розрахованого інтегрального коефіцієнта терціаризації економіки виявлені загальні та специфічні тенденції розвитку сфери послуг, що характерні для країн різного ступеня зрілості ринкової економіки.

Ключові слова: терціаризація, Європейський Союз, сфера послуг, регіони NUTS2, економіка.

Валентина Смаль. УРОВЕНЬ ТЕРЦИАРИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ СТРАН И РЕГИОНОВ ЕВРОСОЮЗА. Терціаризація економіки, то єсть ускоренное развитие третичного сектора - определяющая черта современного постиндустриального этапа развития экономики. В статье представлены результаты исследования уровня развития третичного сектора экономики стран и регионов Евросоюза. На основе анализа отдельных показателей и рассчитанного интегрального коэффициента терциаризации экономики выявлены общие и специфические тенденции развития сферы услуг, характерные для стран разной степени зрелости рыночной экономики.

Ключевые слова: терциаризация, Европейский Союз, сфера услуг, регионы NUTS2, экономика.

Valentyna Smal. THE LEVEL OF TERTIARISATION OF EUROPEAN UNION COUNTRIES AND REGIONS.

Tertiarisation of economy is an important feature of the postindustrial development. The paper presents results of the research devoted to determining the level of development of tertiary sector in European Union countries and their regions. Main general and specific trends of service sector development in countries with different level of market economy maturity are revealed on the base of analysis of some separate indices and calculated integral coefficient of tertiarisation

Keywords: tertiarisation, European Union, service sector, NUTS2 regions, economy.

Вступ. Постановка проблеми. Терціаризація економіки, тобто прискорений, у порівнянні з промисловістю, розвиток сектору послуг, стала однією з ознак формування постіндустріального суспільства. Сфера послуг стає все більш важливою частиною національних та регіональних господарств у багатьох країнах як у сенсі зайнятості, так і формуванні ВВП. У зв'язку з цим постає необхідність всебічного вивчення особливостей рівня розвитку, а також закономірностей розміщення секторів та галузей сфери послуг – основи постіндустріального суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначальними рисами постіндустріального розвитку є зміщення економічної діяльності від виробництва товарів до надання послуг та посилення ролі знань та інформації в усіх сферах життєдіяльності. Питання постіндустріальних структурних зрушень у виробництві та зайнятості населення активно розробляється як у західних, так і у вітчизняних економічних, соціологічних та економіко-географічних дослідженнях. Значний теоретичний і практичний доробок у дослідженні цих процесів належить таким вченим як Д. Брайсон (J. Bryson), П. Дікен (P. Dicken), П. Даніельс (P. Daniels), М. Кастельс (M. Castells), П. Кук (P. Cook), Г. Балабанов, І. Горленко, Г. Підгрушний, М. Пістун, О. Топчієв, А. Чухно, О. Шаблій, Б. Яценко та ін. [1-12]. Разом з тим, просторові особливості структурних змін господарства, пов'язані з терціаризацією економіки залишаються менш вивченими і потребують поглибленого аналізу.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження головних тенденцій та особливостей розвитку сфери послуг у європейських країнах та регіонах з різним ступенем зрілості ринкової економіки. У дослідженні використана база даних статистичної служби Європейського Союзу Евростат та інформаційна база STAN Організації економічного співробітництва та

розвитку [13; 14]. Статистична обробка відповідного масиву даних здійснена за допомогою статистичного програмного пакета STATISTICA.

Виклад основного матеріалу. Терціаризація – процес структурної трансформації економіки, що характеризується прискореним розвитком сфери послуг, їх диверсифікацією і інноватикою. У більшості розвинених країн уже до 1970-х років сфера послуг здобула позиції провідного господарського сектору. До початку XXI ст. у багатьох із них частка послуг у формуванні валової доданої вартості та в зайнятості перевершила межу 70%.

Для визначення рівня терціаризації господарства країн Євросоюзу була застосована процедура, що включала кілька послідовних стадій: 1) відбір показників, що найповніше відображають рівень терціаризації економіки; 2) приведення різнопланових показників до єдиного стандартизованого вигляду через процедуру нормування; 3) розрахунок коефіцієнту терціаризації економіки.

Для вивчення особливостей та тенденцій розвитку третинного сектору країн Євросоюзу було використано сім часткових показників, що характеризують різні аспекти сфери послуг, зокрема її участь у формуванні валової доданої вартості (ВДВ), загального національного експорту, структури зайнятості населення, ролі знаннєсємних послуг тощо (табл. 1).

З метою стандартизації різновимірних показників було проведено їх нормування. Існують різні методики переведення абсолютних різномасштабних значень у відносні індекси. Зокрема, поширеним є співвіднесення фактичних значень показників територій з мінімальними, максимальними чи середніми значеннями у певній сукупності об'єктів. Одним із шляхів перетворення абсолютних значень показників у відносні величини, який враховує спрямованість впливу показників, у формалізованому виразі має такий вигляд: $Z_{ij} = X_{ij} - \bar{X}_j$ для випадків, коли більше значення свідчить про вищий рівень розвитку та

$Z_{ij} = \bar{X}_{ij} - X_{ij}$ – для протилежних ситуацій. Для кожної i - і країни (регіону) розраховується стандартизоване значення, а інтегральний показник визначається як сума відносних відхилень показників, які характеризують діяльність даного територіального утворення у

відповідному напрямку, порівняно з їхніми найкращими значеннями в інших країнах чи регіонах. Стандартизовані значення показників, обраховані в такий спосіб, а також обчислений інтегральний коефіцієнт терціаризації представлені у табл. 2.

Таблиця 1

Показники розвитку сфери послуг у країнах ЄС

	Частка сектору ділових послуг у формуванні ВДВ (% у загальному обсязі ВДВ)	Частка зайнятих у сфері послуг (% від загальної зайнятості)	Витрати на НДДКР третинім сектором (% частка від ВВП)	Частка сфери послуг у формуванні ВДВ (% у загальному обсязі ВДВ)	Частка послуг у загальному обсязі експорту країни (%)	Зайнятість у високотехнологічному секторі (% від трудових ресурсів)*	Частка зайнятих у знансємних послугах (% від загальної зайнятості)*
Бельгія	29,3	77,8	19,3	75,3	16,4	3,73	38,5
Болгарія	23,5	51,6	6,3	61,5	26	2,9	21,7
Чехія	17,9	58,3	12,4	59,1	13,2	3,1	25,7
Данія	24,7	76,3	14,9	73	38	4,7	43,9
ФРН	29,4	72,3	16,9	68,9	14,6	3,4	35,3
Естонія	24,1	62	8,6	66,5	29	2,8	28,5
Ірландія	28,7	66,7	13,3	65	44,5	3,6	32,2
Греція	18,4	68,9	8,6	76,6	66	1,7	25,7
Іспанія	23	66,3	11,1	68	34,8	2,8	28,9
Франція	33,6	78	16,2	77,4	20,7	3,9	37
Італія	27,9	67,4	14,5	70,4	18,6	2,9	31
Кіпр	27,3	75,4	10,8	79	86	2,04	29,4
Латвія	23,8	61,9	9,3	73,2	30,7	2,7	26,8
Литва	16,6	58,1	6,4	63,5	17,1	2,1	27,1
Люксембург	49	76,9	28,2	83,6	73	3,3	45,1
Угорщина	22,3	63	9,3	66,2	15,7	3	28,7
Мальта	22	71,9	12,7	75,8	57,8	2,7	32,7
Нідерланди	28,3	79,5	21,3	73,4	14,1	4,1	42,7
Австрія	23,8	75	14,9	67,9	25,6	2,7	31,5
Польща	19,1	53,8	9,2	64	17,5	2,2	24,8
Португалія	22,8	66,3	8,3	73	32,2	1,8	23,8
Румунія	14,2	39,1	4,1	55,7	20,7	1,4	14,8
Словенія	22,2	55,7	13,3	62,9	18,4	2,9	26,3
Словаччина	18,5	62,3	9,8	57,8	10,7	2,7	24,7
Фінляндія	21,6	69,2	12,6	64,1	20	4,5	41,1
Швеція	24,3	75,1	14,3	70,2	28,2	5,1	47,8
Велика Британія	32,1	76,4	16,6	76,1	40,2	4,3	42,7

Укладено автором на основі бази даних Євростат

* До переліку послуг з інтенсивним використанням знань або знансєемних послуг (knowledge-intensive service) статистичною службою ЄС включені водний та авіаційний транспорт; послуги зв'язку; фінансове посередництво; операції з нерухомим майном; оренда; діяльність у сфері інформатизації; науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР); діяльність у сферах права, бухгалтерського обліку, інжинірингу; надання послуг підприємцям; освіта; охорона здоров'я та соціальна робота; рекреаційна, культурна та спортивна діяльність. У межах даної групи окремо виділяються також високотехнологічні послуги: діяльність пошти та зв'язку; діяльність у сфері інформатизації; НДДКР.

Всі обрахунки здійснювались для країн Європейського Союзу, а також регіонів рівня NUTS2 (NUTS (Nomenclature of territorial units for statistics) – це номенклатурно-територіальні одиниці трьох рівнів, що виділяються у межах Євросоюзу для статистичних цілей). Стандартизоване значення показника змінюється від нуля до одиниці. Нуль та одиниця

характерні для країн, що мають, відповідно, найменше чи найбільше значення певного показника серед членів ЄС. Привертає увагу те, що у таблиці стандартизованих значень майже всі нульові значення (шість із семи) сконцентровані у одному й тому ж рядку, у якому розміщені результати відповідних розрахунків для Румунії. Це красномовно вказує на

місце румунської сфери послуг у економіці ЄС.

Найбільше відставання Румунії від країн ЄС спостерігається у секторі знаннєсмих послуг, про що, зокрема, свідчить удвічі менший, ніж у середньому в ЄС, показник частки зайнятих у секторі послуг із інтенсивним використанням знань та ще більший розрив у значенні показника зайнятості у високотехнологічному сервісі. Проте, у Румунії і такий

традиційний показник як частка зайнятих у сфері послуг вдвічі менший за величиною, ніж у Бельгії чи Нідерландах. Ще одне нульове стандартизоване значення відноситься до Словаччини і відображає найменшу серед країн ЄС питому вагу послуг у національному експорті, що в абсолютному виразі складає 10,7% при максимальному значенні на Кіпрі 86%.

Таблиця 2

Стандартизовані значення показників рівня розвитку сфери послуг у країнах ЄС

	Частка сектору ділових послуг у формуванні ВДВ (% у загальному обсязі ВДВ)	Частка зайнятих у сфері послуг (% від загальної зайнятості)	Витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (% частка від ВВП)	Частка сфери послуг у формуванні ВДВ (% у загальному обсязі ВДВ)	Частка послуг у загальному обсязі експорту країни (%)	Зайнятність у високотехнологічному сервісі (% від трудових ресурсів)	Частка зайнятих у знаннєсмих послугах (% від загальної зайнятості)	Інтегральний коефіцієнт територіалізації
Бельгія	0,43	0,96	0,63	0,70	0,08	0,63	0,72	4,15
Болгарія	0,27	0,31	0,09	0,21	0,20	0,41	0,21	1,69
Чехія	0,11	0,48	0,34	0,12	0,03	0,46	0,33	1,87
Данія	0,30	0,92	0,45	0,62	0,36	0,89	0,88	4,43
ФРН	0,44	0,82	0,53	0,47	0,05	0,54	0,62	3,48
Естонія	0,28	0,57	0,19	0,39	0,24	0,38	0,42	2,46
Ірландія	0,42	0,68	0,38	0,33	0,45	0,60	0,53	3,39
Греція	0,12	0,74	0,19	0,75	0,73	0,08	0,33	2,94
Іспанія	0,25	0,67	0,29	0,44	0,32	0,38	0,43	2,78
Франція	0,56	0,96	0,50	0,78	0,13	0,68	0,67	4,28
Італія	0,39	0,70	0,43	0,53	0,11	0,41	0,49	3,05
Кіпр	0,38	0,90	0,28	0,84	1,00	0,17	0,44	4,00
Латвія	0,28	0,56	0,22	0,63	0,27	0,35	0,36	2,66
Литва	0,07	0,47	0,10	0,28	0,09	0,19	0,37	1,56
Люксембург	1,00	0,94	1,00	1,00	0,83	0,51	0,92	6,19
Угорщина	0,23	0,59	0,22	0,38	0,07	0,43	0,42	2,34
Мальта	0,22	0,81	0,36	0,72	0,63	0,35	0,54	3,63
Нідерланди	0,41	1,00	0,71	0,63	0,05	0,73	0,85	4,37
Австрія	0,28	0,89	0,45	0,44	0,20	0,35	0,51	3,11
Польща	0,14	0,36	0,21	0,30	0,09	0,22	0,30	1,62
Португалія	0,25	0,67	0,17	0,62	0,29	0,11	0,27	2,38
Румунія	0,00	0,00	0,00	0,00	0,13	0,00	0,00	0,13
Словенія	0,23	0,41	0,38	0,26	0,10	0,41	0,35	2,14
Словаччина	0,12	0,57	0,24	0,08	0,00	0,35	0,30	1,66
Фінляндія	0,21	0,75	0,35	0,30	0,12	0,84	0,80	3,37
Швеція	0,29	0,89	0,42	0,52	0,23	1,00	1,00	4,36
Великобританія	0,51	0,92	0,52	0,73	0,39	0,78	0,85	4,71

Розраховано автором

Як видно з таблиці стандартизованих показників, найбільша кількість одиниць, які відображають максимальне абсолютне значення показників, притаманна Люксембургу, у сфері послуг якого формується 83,6% ВДВ та зайнято 76,9% робочої сили. Значну роль у економіці країни відіграють ділові послуги, так звані FIRE (finance, insurance, real estate services – фінансові, страхові, операції з нерухомістю), які надаються переважно великими фірмами з інтенсив-

ним використанням передових інформаційних технологій. Частка ділових послуг у валовій доданій вартості та зайнятості населення Люксембургу складає максимальну в ЄС величину 49 та 28,2% відповідно. Щодо максимального значення інших показників, то найбільша частка зайнятих у секторі знаннєсмих та високотехнологічних послуг характерна для Швеції, а найбільша частка послуг у національному експорті – для Кіпру.

Інтегральний коефіцієнт терціаризації економіки, що є сумою стандартизованих значень часткових показників коливається від 0,13 у Румунії до 6,19 у Люксембурзі.

Якщо говорити лише про "старих" членів Євросоюзу, то найбільший розрив спостерігається між вже згаданим Люксембургом та Португалією, порівняно невисокі позиції якої у сфері послуг з інтенсивним використанням знань, дозволили їй посісти лише дев'ятнадцяту сходинку за рівнем терціаризації економіки. Португалія є радше винятком, оскільки

всі нижні позиції даного рейтингу зайняті лише постсоціалістичними країнами Євросоюзу. Верхня ж частина рейтингу складається лише зі "старих" членів Євросоюзу: Люксембургу, Великобританії, Данії, Нідерландів, Швеції, Франції, Бельгії. Наявна статистична інформація Євростату дозволила також здійснити розрахунок інтегрального коефіцієнта терціаризації економіки і для рівня регіонів NUTS2. Перелік залучених показників, їх середнє, мінімальне та максимальне значення відображені в табл. 3.

Таблиця 3

Основні показники розвитку сфери послуг регіонів NUTS2 Євросоюзу

Показники	Середнє значення показника	Мінімальне значення, назва регіону	Максимальне значення, назва регіону
Частка сфери послуг у формуванні ВДВ (% у загальному обсязі ВДВ)	68	45,4 Західна Словаччина	93 Внутрішні округи Великого Лондона
Частка сектору ділових послуг у формуванні ВДВ (% у загальному обсязі ВДВ)	23,6	9,6 Північний Захід (Чехія)	58 Внутрішні округи Великого Лондона
Частка зайнятих у секторі ділових послуг (% від загальної зайнятості)	12,6	2,5 Північно-західний (Болгарія)	32,4 Внутрішні округи Великого Лондона
Частка зайнятих у сфері послуг (% від загальної зайнятості)	67,3	29,7 Північний Схід (Румунія)	91 Столичний регіон Брюссель
Частка зайнятих у знаннємних послугах (% від загальної зайнятості)	32,17	11,08 Південно-західна Олтенія	60,27 Внутрішні округи Великого Лондона

Розраховано автором

Стандартизовані значення даних показників та інтегральний коефіцієнт було обчислено для 263 регіонів Євросоюзу. Нульові стандартизовані значення часткових показників зафіксовано у болгарському Північно-західному, чеському Північно-західному, румунському Північно-східному районах, Західній Словаччині та Південно-західній Олтенії (Румунія). Щодо максимальних абсолютних значень, які у стандартизованому вигляді набувають значення 1, то, лише за часткою зайнятих у сфері послуг, район Брюсселю переважає Внутрішні округи Великого Лондона (91% проти 88,7%). Решта максимальних значень належать останньому. Вже один цей факт переконливо свідчить про його лідируючу роль у рейтингу регіонів NUTS2 за рівнем терціаризації економіки. Друге місце в рейтингу належить району Брюсселя, а третє – Іль-де-Франсу. До першої десятки входять також Утрехт (Нідерланди), Люксембург, Стокгольм, Північна Голландія, Гамбург, Столичний район Данії, Берлін (рис. 1).

Останні сім позицій рейтингу зайняті винятково румунськими регіонами. Лише столичний регіон Румунії не потрапив до цього переліку і знаходиться на 161-у місці поряд із німецьким Штутгартом. На найнижчих рейтингових позиціях очевидне домінування регіонів постсоціалістичних країн. У останніх сорока регіонах ця однаковість порушується лише окремими португальськими та грецькими

регіонами, а в п'ятому та шостому десятку - ще й районами Іспанії.

У межах переважної більшості країн максимального значення даний показник досягає, як правило, у столичних регіонах. Навіть у тих країнах, де середній показник зайнятості у сфері послуг значно менший, ніж у середньому в Євросоюзі (68,8%), у столичних регіонах він часто досягає і перевищує це значення. Особливо значний розрив між столичним регіоном та рештою території країни у рівні зайнятості у сфері послуг спостерігається у Румунії (39,1% і 69,2% відповідно) та Чехії (58% і 81,2% відповідно).

Висновки. Терціаризація економіки, тобто переважний розвиток третинного сектору економіки – визначальна риса сучасного постіндустріального етапу розвитку економіки.

До кінця ХХ століття цей економічний сектор посів чільне місце в господарстві розвинених країн і продовжує посилювати свої позиції. Наприклад, у так званих "старих членах" Європейського Союзу на сектор послуг припадає від 65 до 80% зайнятості населення. Таке ж домінування спостерігається і в структурі валового внутрішнього продукту. Менші показники характерні для "нових членів" ЄС.

У країнах Євросоюзу сфера послуг стала домінуючою складовою національних та регіональних господарств країн з різним ступенем сформованості ринкової економіки Разом з тим існує значний розрив між рівнем та тенденціями терціаризації країн та

регіонів ЄС. Скажімо на рівні районів NUTS2 показник зайнятості у сфері послуг коливається від 29,7% у Північно-східній Румунії до 91% у районі Брюсселю.

У країнах-"старих" членах ЄС терціаризація супроводжується поглибленням спеціалізації, дифе-

ренціацією видів послуг, посиленням ролі послуг з інтенсивним використанням знань. Третинний сектор забезпечує додатковий притік інвестиційних, кадрових, інформаційних, управлінських ресурсів економічного зростання.

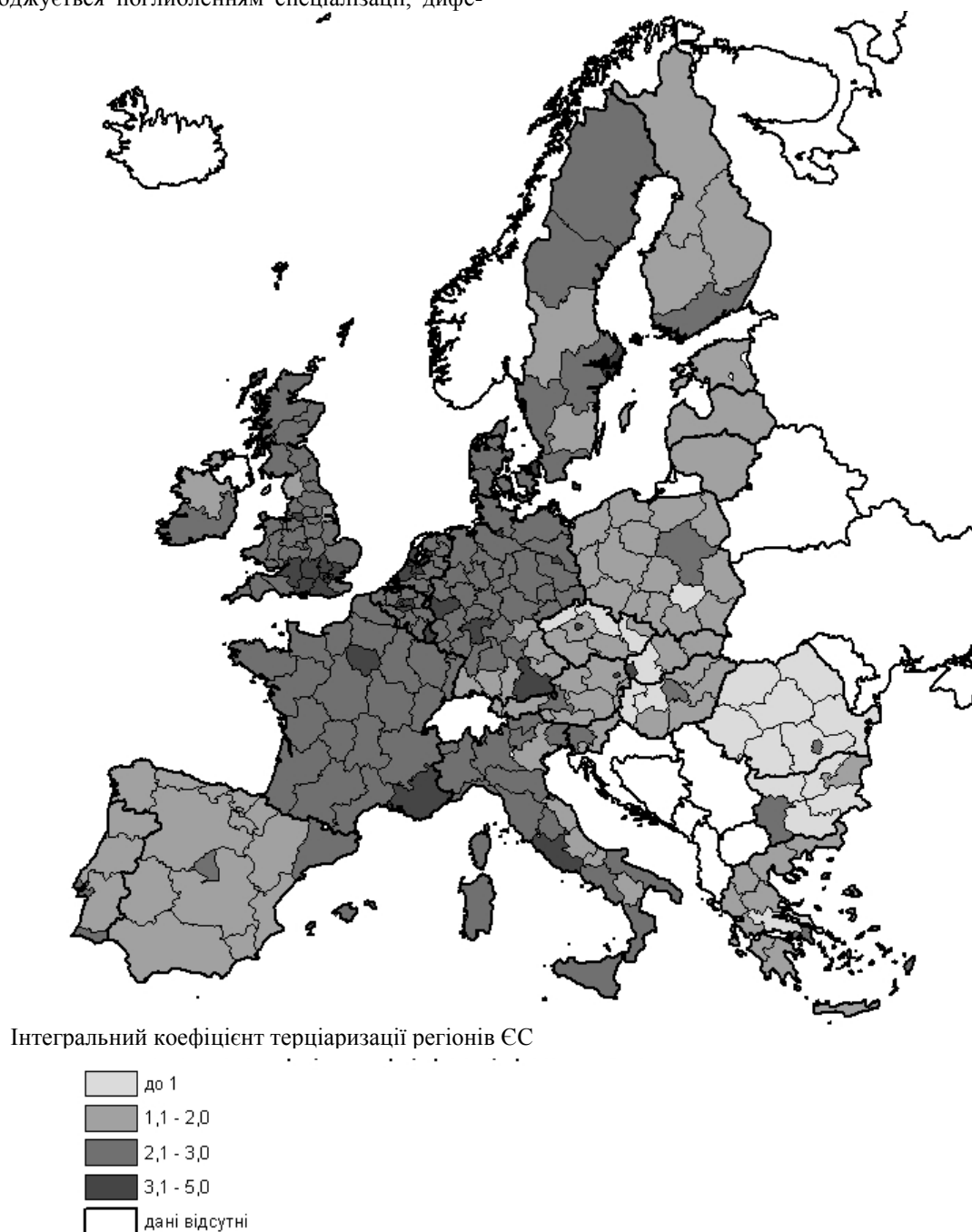

Рис.1. Інтегральний коефіцієнт терціаризації регіонів NUTS2 Євросоюзу
(розроблено на основі розрахунків автора)

Розвиток третинного сектору у країнах-"нових" членах Євросоюзу носить у значній мірі компенсаційний характер, як наслідок ідеологічної та економічної недооцінки сфери послуг за часів соціалізму. Структура ринку послуг колишніх соціалістичних країн відрізняється, перш за все, недостатнім розвитком ділових послуг (аудиторські, консалтингові, комп'ютерні, бухгалтерські, послуги із здійснення операцій на ринку нерухомості, послуги рек-

лами, з підбору персоналу, приватної охоронної діяльності), оскільки деякі з них набули розвитку лише з початком структурних перетворень.

Важливим напрямком реструктуризації та диверсифікації національних та регіональних економік постсоціалістичних країн та умовою їх переходу до інноваційної моделі зростання є розвиток сервісних галузей.

Список використаних джерел:

1. Bliy G. *Geografiya: svity, regiony, koncepty* [perekl. z angl. D. Olesnevych] / G. de Bliy, Piter Mller, Oleh Shabliy. – K. : Lybid, 2004. – 738 s.
2. Gayevska L.M. *Transformacijni procesy i regulatorna polityka v ekonomici Ukrainy: [monografiya]* / L.M. Gayevska, L.P. Gatska, I.O. Horlenko; zag. red. L.L. Tarangul. – Irpin: Nacionalna Akademiya DPS Ukrainy, 2004. – 222 s.
3. Pidhrushny H.P. *Promyslovist i regionalny rozvytok Ukrainy: monografiya* / H.P. Pidhrushny / [nauk. red. I.O. Horlenko]. – K.: Institut geografii NAN Ukrainy, 2009. – 300 s.
4. Pistun M.D. *Suchasni problemy regionalnogo rozvytku: [navch. posib. dlya stud. vyshh. navch. zakl.]* / M.D. Pistun, A.L. Melnychuk. – K.: VPC "Kyivsky un-t", 2009. – 200 s.
5. Topchiyev O.H. *Suspilno-geografichni doslidzhennya: metodologiya, metody, metodyky: [navch. posib.]* / O.H. Topchiyev. – Odesa: Astroprynt, 2005. – 632 s.
6. *Transformaciya struktury hospodarstva Ukrainy: regionalny aspekt* / za red. H.V. Balabanova, V.P. Nahirnoyi, O.M. Nyzhnyk. – K.: Milenium, 2003. – 404 s.
7. Chuhno A.A. *Postindustrialna ekonomika: teoriya, praktyka ta yih znachennya dlya Ukrainy* / A.A. Chuhno. – K.: Logos, 2003. – 631 s.
8. Yatsenko B.P. *Struktura hospodarstva Yaponii: Ekonomiko-geografichne doslidzhennya hospodarstva postindustrialnoyi krayiny* / B.P. Yatsenko. – K.: NAN Ukrayiny; Instytut shodoznavstva im. A. Krymskoho, 2006. – 253 s.
9. Cooke P. *Regional Innovation Systems, Clusters, and the Knowledge Economy* / P. Cooke // *Industrial and Corporate Change*. – 2001. – Vol. 10, № 4. – P. 945-974
10. Castells M. *The Rise of The Network Society: The Information Age: Economy, Society and Culture* / M. Castells. – Blackwell Publishers Ltd, 2001. – Volume I, 2 nd Edition. – 594 p.
11. Daniels P. *Manufacturing Services and Servicing Manufacturing: Knowledge-based Cities and Changing Forms of Production* / P. Daniels, J. Bryson // *Urban Studies*. – 2002. – Vol. 39, № 5–6. – P. 977–991.
12. Dicken P. *Global shift: reshaping the global economic map in the 21st century* / P. Dicken. – New York: Guilford Press, 2003.
13. STAN: *OECD Structural Analysis Statistics* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oecd.org/sti/stan
14. *Statistics Database/European Commission. Eurostat* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

Summary**Valentyna Smal. THE LEVEL OF TERTIARISATION OF EUROPEAN UNION COUNTRIES AND REGIONS.**

Tertiarisation of economy is an important feature of the postindustrial development. The paper presents results of the research devoted to determining the level of development of tertiary sector in European Union countries and their regions. The assessment of selected indicators of service sector development was implemented; the most important of them were analyzed in detail. Detailed analysis of the level of tertiarisation was introduced for the EU countries and NUTS2 regions. Main general and specific trends of service sector development in countries with different level of market economy maturity are revealed on the base of analysis of some separate indices and calculated integral coefficient of tertiarisation.

Keywords: tertiarisation, European Union, service sector, NUTS2 regions, economy.